

ASPECTE PRIVIND PROCESUL DE COLECTIVIZARE A AGRICULTURII ÎN ZONA SĂTMARULUI

de

CLAUDIU PORUMBĂCEAN

Anul 1949 a fost cel în care Partidul a început colectivizarea agriculturii, o măsură căreia i-a trebuit, totuși, nu mai puțin de 13 ani pentru a fi desăvârșită.

În momentul anunțării începutului colectivizării, coordonatele sectorului socialist din agricultură erau deja stabilite. În mai 1948 apăruse decretul nr. 33 prin care se crea suportul financiar și tehnic al Fermeilor de Stat și al Stațiunilor de Mașini¹. În iulie 1948 se înființează Comisia de Stat a Planificării, care prefigurează extinderea controlului asupra întregii activități agricole de la sate². Lipsea doar structura colectivistă în care să fie încadrați țăranii, sub supravegherea Partidului. Din acest motiv se declanșează o campanie propagandistă extraordinară, dusă de activiști ai P.M.R., dublată de acțiunile Securității Republicii.

Încercând o rezolvare a problemei agrare, Fr. Engels, analizând programul agrar adoptat la Congresul de la Nantes de către socialiștii francezi, scria: „atunci când vom deține puterea în stat... sarcina noastră față de micul țăran este, în primul rând, să transformăm gospodăria sa privată și proprietatea sa particulară într-una cooperatistă, nu prin violență, ci prin puterea exemplului și acordându-i sprijinul societății pentru acest scop”³. Din păcate însă, teoriile lui Engels nu au fost întru totul însușite de comuniștii români, aceștia preferând mai mult exemplul sovietic. În aceste condiții, perioada 1949—1953, în special, a fost extrem de dură pentru țărănime, circa 80 000 de țărani recalitrânți fiind arestați de autorități⁴. Dacă ar fi să dăm crezare afirmațiilor lui Alexandru Bârlădeanu, acesta susține că „la un moment dat, prin 1949—1950 între Dej și Ana Pauker a avut loc o mare divergență, o mare dispută, care se repercută și în conducerea Partidului, privind ritmul de colectivizare a agriculturii. Dej era pentru un ritm mai lent și pentru încurajarea formelor primare de întovărire, ca o școală și perioadă de convingere pentru viitoarea cooperativizare”⁵. În continuare, acesta dă

---

¹ *Dosarul Colectivizării Agriculturii în România, 1949—1962*, coordonator Octavian Roske, Camera Deputaților, București, 1992, p. 55.

² *Ibidem*.

³ K. Marx, Fr. Engels — *Opere alese*, vol. III, București, 1955, p. 473.

⁴ V. Georgescu — *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, București, 1992, p. 256.

⁵ Lavinia Betea — *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Arad, 1995, p. 295.

vina pe Ana Pauker, pe care o consideră ca fiind ruptă de realitatea românească, voia ca totul să se desfășoare repede, dându-i exemplu pe bulgari⁶.

Pentru a putea analiza mai amănunțit concepția lui Dej vis-à-vis de problema colectivizării, trebuie să ne întoarcem la startul cooperativizării, Plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949, când, în raportul prezentat cu această ocazie, Dej făcea o analiză a situației agriculturii în acel moment. În raport se arăta, printre altele, că „agricultura care se practică la noi face ca pământul să producă puțin și prost, deși avem un sol din cele mai rodnice. Dar pe un pământ fărâmițat în milioane de loturi, cum se poate face o agricultură rațională? Avem în țara noastră peste 3 milioane de gospodării și fiecare din acestea este împărțită în mai multe loturi împrăștiate și distanțate unul de altul”⁷.

Probabil că Dej avea dreptate, dar ne întrebăm oare cine este de vină? Cine a legiferat și aplicat reforma agrară din 1945? Să fi uitat oare Dej că Partidul Comunist a ajutat foarte mult ca sistemul agrar național să ajungă în această fază de fărâmițare, condiția numărul unu în procesul de colectivizare? Dar, cu toate acestea, principalul vinovat (în viziunea liderului comunist) este chiaburul, motiv pentru care Partidul „trebuie să desfășoare în prealabil o îndelungată muncă pregătitoare, în vederea îngrădirii elementelor capitaliste de la sate, în vederea întăririi alianței dintre clasa muncitoare și țărănime... Orice grabă în această privință nu poate decât să pricinuiască prejudicii ireparabile”⁸.

Cooperația de produse trebuia să ducă la unirea treptată a mijloacelor de producție și a pământului, la crearea unor cooperative agricole bazate pe relații de producție socialiste. De multe ori însă, numărul persoanelor ce doreau să se înscrie în colectiv și situația lor economică, este nesemnificativă, prioritățile fiind de ordin politic, deși conform decretului 319/1949 G.A.C.-urile se înființează la propunerea Ministerului Agriculturii, care include și o avizare cu caracter agrozootehnic⁹. Pregătirea politică a înființării gospodăriei agricole impune o verificare atentă a membrilor fondatori, în doctrinarea viitorilor membri având ca suport imediat, în desfășurarea evenimentelor, epurarea preventivă a elementelor suspecte și paralizarea „uneltirilor chiaburilor împotriva înființării gospodăriilor”¹⁰.

Pentru ca toate aceste planuri să fie puse în aplicare, în conformitate cu cele discutate la Plenara din martie 1949, a fost luat un ansamblu de măsuri menite să ajute organizațiile județene de partid. Astfel, C.C. al P.M.R. a trimis în fiecare județ circularele nr. 60 B/14, mai 1949 și nr. 88/16 iulie 1949, care cuprindeau instrucțiuni speciale „privind sarcinile organizațiilor de partid și acțiunea de organizare a cooperației”¹¹.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Gheorghe Gh. Dej — *Raport la Plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949, în Articole și cuvântări*, București, 1955, p. 208.

⁸ *Rezoluții și hotărâri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950*, București, 1951, p. 94.

⁹ *Dosarul Colectivizării Agriculturii în România...*, p. 56.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Arhivele Statului Satu Mare, *Fond Comitetul județean P.C.R. Satu Mare nr. 1*, dos. 6/1949, f. 108—115. (Arhiva Comitetului județean de partid a fost preluată doar în acest an de către Arhivele Statului Satu Mare, ea fiind supusă unor

Acestea trebuiau să pună în aplicare o serie de măsuri, cum ar fi: intensificarea acțiunii politice la sate, în instituții și întreprinderi, pentru a ajuta populația să-și însușească și să înțeleagă politica Partidului în domeniul agrar; desemnarea unor grupări de activiști care să se ocupe de „problemele” colectivizării; dezvoltarea formelor de cooperatie, de la cele de desfacere la cele de producție¹².

În acest context, Comitetul județean de partid Satu Mare, a elaborat un plan de muncă pentru prelucrarea rezoluției plenarei din martie 1949, care a fost prezentat în trei etape: cu activiștii (28—29 martie 1949), cu Organizațiile de bază (30 martie—10 aprilie) și comitetele de partid din întreprinderi și instituții (11—16 aprilie). Acțiunea a fost extinsă și în cadrul organizațiilor de partid de la sate¹³. În paralel, Comitetul județean a pregătit organizațiile de partid pentru modul în care trebuiau să îndrume țărănimea în crearea primelor cooperative de producție. Dar rezoluția plenarei din martie 1949 nu a avut efectul scontat la Satu Mare, producând mai degrabă o „frământare permanentă în rândurile populației”, după cum rezultă dintr-un document al Comitetului județean de partid¹⁴.

Cu toate acestea, însă, după numai patru luni de la începerea colectivizării, în județul Satu Mare încep să apară primele gospodării agricole colective.

Primele tentative de creere a unei gospodării colective sunt la Berveni, deși aici existau destule forțe ostile colectivizării, ceea ce creează probleme conducerii locale. Ideea de constituire a unei cooperative a apărut relativ repede, după plenara din martie 1949, fiind susținută de cei 19 membri de partid, care votaseră în favoarea ideii, la care se adaugă 25 de familii de țărani săraci și mijlocași (18 familii erau fără pământ, 22 cu pământ puțin, iar 4 erau familii de mijlocași). Din aceste cifre se poate observa că prima gospodărie, ca și multe altele, se baza pe drojdia satului, pe oameni care nu aveau mai nimic, dar cărora le-ar fi plăcut să aibă munca celorlalți consăteni fără să fi lucrat vreodată pentru constituirea unor astfel de averi.

Actul de constituire a cooperativei a fost semnat în mod solemn la data de 31 iulie 1949, comuna Berveni deținând a șaptea gospodărie agricolă din țară și prima din județ. G.A.C.-ul s-a intitulat „Înainte” și avea în posesie 45 ha de pământ, 11 vaci, 2 cai, 2 batali, 1 taur, 1 vier, 22 găini, 3 găște, 3 rațe, 17 pluguri, 12 grape, 12 prășitoare, 2 semănătoare de grâu, 2 vânturătoare și 20 de căruțe¹⁵. Având în vedere că suprafața de pământ deținută de G.A.C. Berveni este mai mult decât infimă, ea ducând spre un faliment din fașă, statul intervine și donează acestei gospodării nu mai puțin de 191 ha teren arabil, arătând astfel și altor sate ce mult îi ajută Partidul pe cei săraci, dar înscriși în colec-

operațiuni arhivistice, motiv pentru care există și posibilitatea ca trimiterile din lucrare să nu mai fie valabile peste un an de zile).

¹² Idem, dos. 1/1949, f. 15—16.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Idem, dos. 10/1949, f. 91.

¹⁵ Gh. I. Bodea — *Berveni — istoria unei comune*, Satu Mare, 1970, p. 88.

tiv. În 1950 comuna Berveni a fost cooperativizată în întregime, numărul familiilor înscrise ajungând la 539¹⁶.

Tot în 31 iulie 1949 se înființează și G.A.C.-ul din Botiz, având denumirea de „Petőfi Șandor“. La constituire, în cooperativă au intrat 52 de familii cu 194,53 ha teren. Acțiunea de constituire a G.A.C. Botiz a fost „opera“ comuniștilor Mihai Dragoș, Petru Tivadar, Gh. Farkas, Iosif Ferenczi, aceștia coordonând un comitet de inițiativă constituit în vederea lămuririi și convingerii țăranilor de necesitatea înființării și „avantajele“ cooperativelor agricole¹⁷. Relevantă asupra compoziției sociale a G.A.C.-urilor este și o frază din discursul unei oarecare Elisabeta Mureșan, rostit la inaugurarea cooperativei, care a afirmat: „toată viața mi-am dorit să muncesc pământul meu pe care nu l-am avut niciodată. De abia acum încep să trăiesc o viață nouă, adevărată“¹⁸. (În mod sigur, pentru oameni ca ea era nemaipomenit de bine să te faci stăpân pe munca și averea altora).

La 28 august 1949, tot sub îndemnul P.M.R.-ului, 44 de familii din Păulești (12 românești și 33 maghiare) au creat G.A.C. „Steagul lui Lenin“: „Argații de ieri din Păulești, în frunte cu comuniștii, au hotărât atunci să schimbe cursul vieții lor spre mai bine“¹⁹. Cele 44 de familii dețineau împreună 30,76 ha pământ (!), dar, și aici, ca și la Berveni și în alte locuri, statul a donat 126,80 ha, ajungându-se astfel la o suprafață totală de 157,50 ha teren²⁰. Printre cei care au demarat acțiunea de constituire a acestui „grozav“ colectiv, s-au aflat Maria Zidaru, Vasile Zidaru, Adalbert Miklos, Ioan Todică, Nicolae Zidaru și alții, cărora li s-au alăturat celelalte 40 de familii²¹. Pentru a intensifica propaganda și a da o mai mare șansă de reușită colectivizării, muncitorii de la „Unio“ (întreprindere din Satu Mare) au trebuit să aducă în dar nou înființatei cooperative agricole, unelte de muncă: pluguri, sape, lopeți²². Dar cu toate acestea, activitatea G.A.C. Păulești a mers foarte greu datorită lipsei de experiență a cadrelor specializate, fondul de bază era mic, iar sectorul taurin număra doar 12 capete.

Din fișa statistică a acestei cooperative, întocmită la sfârșitul anului 1949, rezultă că în acel moment existau în Păulești 14 familii fără pământ, 75 familii de țărani săraci, 4 familii de țărani mijlocași. Existau în hotarul satului 357 ha teren arabil, 25 ha fânețe, 39 ha pășuni, 2 ha păduri, 13 ha grădini cu zarzavaturi, 6 ha livezi și 57 ha teren neproductiv²³. În 1952, comuna Păulești a fost în întregime cooperativizată²⁴. Mai trebuie adăugat faptul că în 1962, în urma procesului de comasare

¹⁶ *Ibidem*, p. 90.

¹⁷ Date culese din arhiva C.A.P. Botiz și *Monografia județului Satu Mare*, București, 1980, p. 62. (Arhivele Statului au preluat doar U.J.C.A.P.-ul, nu și arhiva fostelor C.A.P.-uri aceasta aflându-se la sediile primăriilor din localitățile respective).

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ „Pentru socialism“ (Baia Mare) — din 8 septembrie 1954.

²⁰ Arhiva C.A.P. Păulești. Darea de seamă a consiliului de conducere din 31 decembrie 1950.

²¹ „Pentru socialism“ — din 5 septembrie 1959.

²² *Ibidem*.

²³ Date culese din arhiva C.A.P. Păulești.

²⁴ „Pentru socialism“ — din 5 septembrie 1959.

a G.A.C.-urilor, cooperativele din Păulești, Petin și Amaț s-au unit într-o singură gospodărie colectivă, totalizând 953 de familii și deținând o suprafață agricolă de 2 621 ha teren arabil²⁵.

Procesul de colectivizare a agriculturii continuă în 1950 într-un ritm pe care l-am putea numi de-a dreptul ascendent, fiind poate cel mai prolific an de pe toată durata colectivizării.

În luna martie 1950 a luat ființă G.A.C.-ul din Livada, format din 65 de familii, cu un teren de 212 ha teren arabil, având un inventar agricol format din 24 de căruțe, 20 pluguri, 19 grape și 300 de prășitoare, fondul de bază al cooperativei este de 210 000 lei²⁶. Potrivit altei surse documentare, G.A.C.-ul din Livada, raionul Oaș, s-a constituit la 3 septembrie 1950 și s-a intitulat „Dezrobirea“. În această cooperativă s-au înscris 99 de familii (diferența de 34 de familii față de cealaltă sursă citată) din care 48 erau sărace (58,3 ha), 22 mijloace (157,35 ha și 29 proletari. În total terenul G.A.C. „Dezrobirea“ totaliza 208,66 ha (374 parcele)²⁷. Ulterior, în cadrul aceleiași comune, se constituie la Livada Mică G.A.C. „7 Noiembrie“ (1 noiembrie 1950)²⁸, iar la Livada Veche, la 21 noiembrie 1950 se înființează G.A.C. „Înainte“ (Előre)²⁹. În cadrul procesului de comasare a cooperativelor agricole, la 6 martie 1963, cu ocazia ședinței Adunării generale a delegaților, se hotărăște unificarea acestor trei G.A.C.-uri din comuna Livada într-unul singur, al cărui președinte este numit Szabo Alexandru³⁰.

Acest proces de comasare este mult mai amplu în Livada, cuprinzând și G.A.C. „Ecaterina Varga“ din satul Adrian³¹ și G.A.C. „Octombrie Roșu“ Dumbrava³². Asupra acestuia din urmă o să mai insistăm, deoarece suntem în măsură să vă prezentăm actul de constituire al G.A.C. Dumbrava, model ce avem convingerea că a stat la baza mai multor cooperative agricole:

art. I. Noi țărani muncitori din satul Dumbrava, comuna Livada, Raionul Oaș, Regiunea Maramureș, R.P.R., ne unim de bună voie, constituindu-ne în Gospodăria Agricolă Colectivă cu denumirea „Octombrie Roșu“, având sediul în satul Dumbrava, comuna Livada.

art. II. Scopul urmărit de noi este ca prin munca în comun, cu mijloace comune de producție, să clădim o Gospodărie Agricolă Colectivă să asigurăm victoria deplină asupra tuturor exploatatorilor și dușmanilor celor ce muncesc. Să învingem complet întunericul precum și starea înapoiată a gospodăriei mici individuale³³.

În continuarea acestui act de constituire, urmează un tabel cu numele, prenumele, numărul casei și semnătura soțului și soției. Se pare însă că suprafața fiecărei familii intrate în colectiv nu interesa prea mult, ea nefiind trecută în nici o rubrică.

²⁵ Arhiva C.A.P. Păulești. Fișa statistică pe anul 1962.

²⁶ *Livada în fluxul urbanizării*, Satu Mare, 1971, p. 12.

²⁷ Arhivele Statului Satu Mare, *Fond Uniunea Județeană a Cooperativelor Agricole de Producție (U.J.C.A.P.)*, dos. 1/1952, f. 97.

²⁸ *Ibidem*, f. 217.

²⁹ *Ibidem*, f. 244.

³⁰ *Ibidem*, f. 3.

³¹ *Ibidem*, f. 262.

³² *Ibidem*, f. 375.

³³ *Ibidem*, f. 381.

Așa cum am mai menționat, ritmul de înființare a cooperativelor agricole a fost destul de intens în anii 1949—1950, astfel că la 1 septembrie 1950 existau în județul Satu Mare (potrivit unei surse), 25 de G.A.C.-uri, în următoarele localități: Berveni, Botiz, Păulești, Livada, Baba Novac, Rătești, Mireșu Mare, Dara, Turulung, Culciu, Halmeu, Lazuri, Medieșu Aurit, Târșolt, Ardud, Tur, Nisipeni, Micula, Mădăras, Acâș, Andrid, Dorolț, Pișcolț, Santău și Tiream³⁴. În schimb, o altă sursă ne indică doar 21 de gospodării colective, cu patru mai puțin decât cele prezentate³⁵, însă prima trimitere pare a fi mai aproape de adevăr, fapt confirmat și de presa locală³⁶.

Cele 25 de cooperative agricole posedau o suprafață arabilă totală de 8 240 ha, în timp ce gospodăriile individuale dețineau în același an, o suprafață de 275 311 ha.

Odată cu înființarea G.A.C.-urilor, au început să-și facă loc în județ și alte forme de muncă în colectiv în agricultură, așa numitele întovăări, care aveau menirea, conform rezoluției plenarei din martie 1949, de a obișnui pe țărani cu munca în comun, de-al convinge asupra „superiorității proprietății socialiste“. O primă formă de întovărire agricolă a fost aceea în care se efectuau în comun lucrările S.M.T., ajungându-se prin aceasta la încheierea unor acorduri între membri întovăririi. Astfel de întovăriri au existat în Craidoralt, Ghirișa, Eriu Sâncrai, ș.a.³⁷. O altă formă de întovărire era aceea în care majoritatea lucrărilor agricole se efectuau de către S.M.T. cu mijloacele întovăririlor agricole, precum și ale membrilor. În cadrul acestor întovăriri s-a creat treptat un anumit fond social pentru mașini, clădiri, animale etc. Asemenea întovăriri s-au creat în Livada, Turulung, Botiz, Mădăras, ș.a.

Un alt tip de întovărire agricolă era acela în care gradul de asociere a țăranilor era mai ridicat, folosindu-se în comun pământul și animalele de muncă, deși ele rămăneau proprietate personală. Repartiția produselor se făcea după munca depusă și suprafața deținută în întovărire. Acest tip de asociere în comun a fost cel mai răspândit, în special în zonele din jurul orașelor Carei și Satu Mare, zone care dețineau ponderea cea mai mare în agricultura județului³⁸. Analizând această situație la nivelul mentalității țăranului mijlocăș, se poate observa că acesta acceptă totuși (și datorită presiunilor exercitate asupra lui) să intre într-o formă de muncă în colectiv, dar el nu face altceva decât să-și lucreze terenul său și să primească rezultatele muncii depuse în conformitate cu suprafața agricolă cu care s-a înscris în întovărire. Deci, la nivelul mental nu asimila ideea de colectiv așa cum dorea Partidul, adică nu putea accepta (nici în gândire) ca pământul său cu care intră într-o

³⁴ Arhivele Statului Satu Mare, *Fond Comitetul Județean P.C.R. Satu Mare* nr. 1, dos. 46/1950, f. 28 și *Direcția județeană de statistică Satu Mare*.

³⁵ Arhivele Statului Satu Mare, *Fond U.J.C.A.P.*, dos. 1/1956, f. 2, 3, 4.

³⁶ „Pentru socialism“ — nr. 1/17 septembrie 1950.

— nr. 4/8 octombrie 1950.

— nr. 5/11 octombrie 1950.

— nr. 6/15 octombrie 1950.

— nr. 7/18 noiembrie 1950.

³⁷ Date luate de la *Direcția județeană de statistică Satu Mare*.

³⁸ *Ibidem*.

gospodărire colectivă sau o întovărășire agricolă, să fie împărțit cu alți țărani care nu aveau nici o proprietate și care nu s-au înscris în aceste G.A.C.-uri decât din oportunism. Din aceste motive, întovărășirile agricole se doreau a fi un mijloc de „educare” a țăranimii în sprijinul socialismului, creând totodată premisele trecerii la o formă de cooperare superioară (G.A.C.-urile), care au la bază proprietatea de grup asupra pământului și a animalelor de muncă, iar repartitia se făcea după principiul cantității și calității muncii, în raport cu producția obținută, nu în funcție de suprafața de pământ cu care se intra în colectiv.

Începutul colectivizării a fost împânzit de greutăți, neclarități, abateri și abuzuri, într-un cuvânt o sumedenie de greșeli în aplicarea „liniei politice a partidului”, neglijarea formelor simple de cooperare și forțarea ritmului de constituire a cooperativelor, exercitarea de presiuni asupra țăranilor. Din aceste motive procesul de colectivizare a agriculturii intră într-un moment de criză, ceea ce nemulțumește Partidul, dar vinovați (în viziunea comunistă) sunt tot „chiaburii reacționari”.

Datorită acestei crize politice, care s-a reflectat și în județul Satu Mare, în 1951 ritmul colectivizării a fost foarte lent, constituindu-se doar două G.A.C.-uri, față de cele 25 din anii anteriori³⁹, aceasta și datorită unei rezistențe destul de puternice în zonele Oaș și Codru. Intervenția organelor de partid nu s-a lăsat prea mult așteptată, ceea ce face ca la sfârșitul anului 1952 numărul gospodăriilor colective să ajungă la 38, cu 4 845 de familii și 71 de întovărășiri agricole cu 2 869 familii⁴⁰. Pentru a salva situația, Partidul lovește puternic (pentru a câta oară?) în țăranimea mijlocasă și cea înstărită care nu s-a înscris în G.A.C., prin mărirea exagerată a impozitelor. Astfel, prin adresa cu nr. 5971/3 august 1951, Secțiunea Financiară Regională Baia Mare, trimite (cu mențiunea f.f. urgent) către Secția Financiară a Raionului Satu Mare „deciziunea Comitetului Executiv al Sfatului Popular Regional Baia Mare cu nr. 274 din 3 august a.c., prin care procentul de majorare a impozitului agricol, pentru toți contribuabilii clasificați și trecuți pe lista chiaburilor din raza raionului dvs., în exercițiul financiar 1951, se stabilește la 50%. Față de această decizie, vă rugăm ca imediat să stabiliți aceste diferențe de cotă la toți contribuabilii chiaburi, care au avut un procent de majorare sub 50%, înaintându-ne până pe data de 7 august a.c., când sunteți chemați în conferință, borderourile de adaoase, care trebuie să-l comunicăm Ministerului. De executarea acestei dispoziții rămâneți direct răspunzător”⁴¹. Adresa este semnată de A. Roth, Șeful Secțiunii Financiare și D. Oarza, Șeful Serviciului I.V.P.

Punând în aplicare cele cerute mai sus, la numai o zi diferență (4 august 1951), Secțiunea Financiară a Raionului Satu Mare, condusă de Popa I. Ioan, întocmește o listă de chiaburi din raionul Satu Mare căroro li se aplicau noile impozite, totalizând un număr de 123 de per-

³⁹ Arhivele Statului Satu Mare, *Fond Comitetul Județean P.C.R. Satu Mare* nr. 3, dos. 6/1952, f. 52.

⁴⁰ Idem, dos. 11/1952, f. 13.

„Pentru socialism” — nr. 147/20 februarie 1952.

⁴¹ Arhivele Statului Satu Mare, *Fond Sfatul Popular al Raionului Satu Mare*, dos. 56/1951, f. 10.

soane, defalcat pe localități⁴². La aceștia se adaugă încă 23 de chiaburi aflați în raza orașului Satu Mare, care au fost trecuți pe o listă separată⁴³.

În anul 1952 se intensifică munca politică în jurul înființării gospodăriei colective. Un articol de presă face o analiză după trei ani de la înființarea primelor gospodării agricole și pe lângă frazele stat ale propagandei de partid, critică ritmul foarte încet în care s-a făcut colectivizarea în anul trecut, motivul fiind „slaba preocupare a comitetelor raionale de partid și a sfaturilor populare raionale, care au neglijat condamabil această problemă de uriașă importanță”⁴⁴. Un an mai târziu, situația din 1951 și 1952 nu se mai repetă, astfel că la sfârșitul anului 1953 existau în județ 50 de G.A.C.-uri, din care unele au fost constituite chiar în cursul anului: Tășnad, Petrești, Moftinul Mic, Gelu, Ambud, Petin, Pișcari, Orașu Nou. Acest ritm rapid impus de Partid continuă și în anii următori, chiar dacă acesta îndemna organizațiile locale să nu „forțeze nota”, ceea ce face ca în 1955 să existe deja în județ 81 de cooperative și 120 de întovărășiri agricole. G.A.C.-urile dețineau o suprafață totală de 19 270 ha.

Congresul al VII-lea al P.M.R. insistă pentru intensificarea activității politice și organizatorice pentru constituirea într-un ritm mai accelerat de noi întovărășiri și gospodării agricole⁴⁵. Aceste instrucțiuni au fost aplicate și la Satu Mare; se propunea să se realizeze în anul 1957 un ritm de transformare socialistă a agriculturii de 39,40% din suprafața agricolă, în 1958 de 50,80%, în 1959 de 68,40%, iar în 1960 de 87,10%.

Începând cu anul 1954, procesul de colectivizare a agriculturii se desfășoară și în raza orașului Satu Mare. Acțiunea se amplifică, astfel că la 18 ianuarie 1955, în planul de muncă al Comitetului orașenesc de partid, pe trimestrul I al anului 1955, se are în vedere „problema creerii întovărășirilor agricole și a G.A.C.-urilor” și „Cum este aplicat principiul cointeresării materiale a țăranimii muncitoare în problema creerii de asociații, întovărășiri și gospodării agricole colective”⁴⁶. Se pare însă că lucrurile nu mergeau tocmai bine deoarece într-un referat cu privire la schema de organizare a aparatului Comitetului orașenesc de partid, se menționa: „în raza orașului mai avem peste 13 000 ha pământ din care 8 000 ha teren arabil, cu o singură întovărășire agricolă, datorită unei slabe munci organizatorice și politice în domeniul cooperării agriculturii” (13 februarie 1956)⁴⁷. Pe aceeași linie critică se continuă și în septembrie 1956, când se afirmă: „campaniile agricole nu au fost legate de transformarea socialistă a agriculturii, care este o lipsă mare a Comitetului orașenesc de partid. Nu a fost dusă o muncă politică susținută pentru întărirea și dezvoltarea întovărășirii agricole «Scânteia». Au fost formate 4 colective de agitatori care să ducă munca politică în rândul țăranilor, însă aceste colective nu au fost îndrumate și controlate îndeajuns, din care cauză nu avem nici rezultate pozitive în această di-

⁴² *Ibidem*, f. 12, 13, 14.

⁴³ *Ibidem*, f. 4.

⁴⁴ „Pentru socialism” — nr. 147/20 februarie 1952.

⁴⁵ *Congresul al II-lea al P.M.R.*, București, 1956, p. 10.

⁴⁶ Arhivele Statului Satu Mare. *Fond Comitetul orașenesc de partid, Satu Mare*, dos. 1/1955, f. 31.

⁴⁷ *Idem*, dos. 1/1956, f. 146.

recție. La fel nu a fost pus un accent pe realizarea planului de colectare, unde la fel sunt lipsuri. Noul comitet care va fi ales trebuie să depună o muncă mai organizată în rândul țărănimii, campaniile să fie legate de transformarea socială a agriculturii, să fie aplicate pe scară mai largă regulile agrozootehnice, în scopul obținerii unei producții de cereale mai înalte la hectar". (Satu Mare, 21 septembrie 1956)⁴⁸.

Cu toate aceste critici, primul G.A.C. din raza orașului Satu Mare ia ființă abia la 28 februarie 1959, purtând denumirea de „Drumul socialismului”, cu o suprafață de 120 ha și cu 50 de familii; la 30 ianuarie 1960, această gospodărie avea 188 ha și 81 familii. De asemenea, se menționează constituirea a 11 întovărășiri agricole cu o suprafață totală de 1 494 ha și cu 866 familii⁴⁹. Tot în 1959 s-a format cooperativa „Viața nouă” în Sătmărel, iar în 1961 G.A.C. „Sătmăreana”. În 1960 cooperativele din jurul orașului Satu Mare dețineau 312 ha teren arabil, cifră ce va ajunge în 1965 la 3 056 ha⁵⁰.

Procesul de colectivizare continuă, punându-se accent și pe transformarea întovărășirilor agricole în gospodării colective. Dintr-o informare a Comitetului orașenesc de partid Satu Mare cu privire la munca politică de masă pentru colectivizarea agriculturii, modul cum s-a petrecut această acțiune, începând de la 1 august 1961 la 15 martie 1962, se afirmă următoarele: „la această dată procesul colectivizării este spre final, dar mai sunt în raza orașului Satu Mare 748 familii cu o suprafață de 1 361 ha teren necolektivizat”. Această acțiune a fost terminată la 4 noiembrie 1961, când „orașul a fost declarat complet colectivizat”⁵¹ obiectiv pentru a cărei îndeplinire au fost implicați direct 440 de membrii și activiști de partid⁵².

La sfârșitul anului 1959 existau pe teritoriul județului 98 de G.A.C.-uri, cuprinzând 20 118 familii, având o suprafață arabilă de 155 192 ha. Existau de asemenea și 284 de întovărășiri agricole⁵³.

La consfătuirea pe țară a țăranilor și lucrătorilor din sectorul socialist al agriculturii, ținută la Constanța în aprilie 1958, s-au stabilit măsurile ce trebuiau luate pentru intensificarea procesului de colectivizare. Așadar, se poate observa o insistență crescută pentru terminarea cât mai rapidă a colectivizării, lucru observabil și în nord-vestul țării. Spre exemplu, la Tășnad, în 31 ianuarie 1959 existau 13 G.A.C.-uri, cu 937 familii și 3 707 ha, pentru ca la sfârșitul anului să existe deja 20 de astfel de gospodării, cu 2 378 familii și 8 611 ha. Numărul întovărășirilor agricole a crescut de la 115 la 143. La fel se întâmplă și în zona Oașului (chiar dacă procentul este categoric mai scăzut), unde numărul gospodăriilor colective a crescut de la 9 la 11, iar al întovărășirilor de la 35 la 49⁵⁴.

Sunt interesante câteva date statistice ale unor localități din județ, referitoare la numărul proprietăților. Astfel, la Botiz existau un total de

⁴⁸ Idem, dos. 5/1956, f. 9.

⁴⁹ Idem, dos. 3/1960, f. 92.

⁵⁰ Date obținute de la Direcția județeană de statistică Satu Mare.

⁵¹ Arhivele Statului Satu Mare, *Fond Comitetul orașenesc de partid Satu Mare*, dos. 2/1962, f. 160—164.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Date obținute de la Direcția județeană de statistică Satu Mare.

⁵⁴ *Ibidem*.

887 de gospodării din care 632 erau cuprinse în G.A.C. sau întovărășiri, iar 225 au rămas, încă, în proprietatea particulară a țăranilor. Dar din suprafața comunei de 4 029 ha, doar 884 aparțineau formelor socialiste de proprietate, ceea ce însemna că marea parte a suprafeței comunei nu era colectivizată, chiar dacă, numeric, în colectiv erau mult mai multe familii, ele fiind probabil lipsite de pământ sau cu o suprafață de teren mică⁵⁵.

În Berveni, din 1 194 de gospodării, 185 aparțineau țăranilor individuali; din 4 260 ha câte număra comuna, 2 538 aparțineau sectorului socialist, restul aparținând particularilor, aceștia având o pondere însemnată (1 677 ha)⁵⁶.

Comuna Andrid din sudul județului Satu Mare, avea 708 gospodării agricole, din care 600 aparțineau cooperativelor și întovărășirilor, iar restul fiind proprietatea țăranilor individuali și a altor categorii sociale (meșteșugari, salariați, etc.)⁵⁷.

La Tiream, localitate aflată în zona Careiului, la 30 iulie 1950 se înființează G.A.C. „Înfrățirea“, format din 44 de familii, în frunte cu comuniștii Mihai Haller, Ioan Pop, Ioan Funkenhauser, Iosif Chidiman. Cooperativa posedă la acea dată 4 boi, 4 vaci, 6 căruțe, 6 pluguri, 4 prășitoare, o vânturătoare și 43 ha teren arabil, cu un fond de numai 36 000 lei⁵⁸. În 1959 va cuprinde, însă, 760 familii, cu 2 200 ha de teren.

După cum se poate vedea din aceste cifre prezentate mai sus, proprietatea particulară era încă destul de departe de totala sa desființare, motiv pentru care, la 28 martie 1959, se interzicea darea în parte sau în arendă a terenurilor agricole, precum și orice altă formă de lucru cu forțe străine⁵⁹; pentru a constrânge și pe această cale pe proprietarii care nu mai puteau să-și lucreze pământul din diferite motive, să îl dea colectivului, singurul care avea legal dreptul de a lucra terenul altcuiva. Organizațiile de partid și de stat din județ au aplicat prevederile decretului menționat, lovind puternic țărănimea și chiaburimea necooperativizată.

Un an mai târziu, se desfășoară lucrările Congresului al VIII-lea al P.M.R. (iunie 1960). În acel moment, sectorul socialist din agricultură cuprindea 81% din numărul gospodăriilor țărănești și din suprafața arabilă a țării, dacă ar fi să dăm crezare raportului prezentat la Congres. Tot aici s-a stabilit sarcina ca încheierea cooperativizării să se facă până în anul 1965⁶⁰. Dar Plenara C.C. al P.M.R. din 30 iunie—1 iulie 1961 a reliefat posibilitatea ca procesul de colectivizare să se încheie mai devreme, ceea ce s-a și întâmplat, grație insistenței diabolice a lui Ceaușescu.

În raza județului Satu Mare, în 1961 exista un fond funciar de 440 500 ha, din care 235 698 ha teren arabil. Din această suprafață, sectorul de stat deținea 162 308 ha teren agricol, din care 26 383 ha teren arabil, iar G.A.C.-urile dispuneau de 81 571. La rândul lor, întovărășirile

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ „Pentru socialism“ — din 22 iulie 1960.

⁵⁹ *Buletinul Oficial*, nr. 10/30 martie 1959.

⁶⁰ *Congresul al III-lea al P.M.R.*, București, 1960, p. 31—34.

agricole care aveau o suprafață de 177 854 ha teren arabil, s-au transformat ulterior în gospodării colective.

În raionul Carei agricultura era cooperativizată la sfârșitul anului 1960 în proporție de 56%, pentru ca la finele lui 1961 procesul de colectivizare să fie încheiat. În raion existau la acea dată, 73 de gospodării agricole colective, cu 24 802 familii și 43 391 ha, precum și o întovărășire cu 28 de familii și 60 ha⁶¹. O situație asemănătoare raionului Carei, prezenta și raionul Satu Mare, unde în aceeași perioadă, existau 34 de gospodării colective, cu 14 427 de familii și 46 983 ha, precum și 8 întovărășiri, cu 741 de familii și 3 800 ha, colectivizarea fiind încheiată și în acest raion⁶².

În 1962, pe raza de astăzi a județului existau 123 de cooperative agricole, cu 77 400 de familii, deținând o suprafață totală de 222 600 ha, din care 173 800 ha teren arabil. În primăvara acestui an, procesul de colectivizare a agriculturii se încheie și în acest județ, raioanele Tășnad, Carei, Satu Mare fiind colectivizate în întregime, iar raionul Oaș în proporție de 70%. În acest ultim raion se înființează 19 G.A.C.-uri, cu 7 050 familii, care dețineau 19 000 ha pământ (dar ce fel de pământ?).

Chiar dacă au rămas necooperativizate o serie de sate din zonele Oaș și Codru, la 7 martie 1962 este raportată încheierea procesului de colectivizare a agriculturii în teritoriul județului Satu Mare⁶³. Sfârșitul colectivizării la nivel național este consfințit de Plenara din 23—25 aprilie, urmată la câteva zile de sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale, din 27—30 aprilie 1962.

DES ASPECTS CONCERNANT LE PROCÈS DE COLLECTIVISATION DE L'AGRICULTURE DANS LA ZONE DE SĂTMAR

— Résumé —

Dans cet ouvrage on a essayé de tirer au clair quelques aspects concernant la collectivisation dans le département de Satu-Mare. Les constatations sont très intéressantes et nous montrent l'ampleur du phénomène dans ce département. Ainsi, en 1962, l'année de la fin de la collectivisation dans la Roumanie, il y avait dans cette zone, 123 de coopératives agricoles et 77 400 de familles, ayant une superficie totale de 222 600 de hectares dont 173 800 de hectares de terrain arable.

Même si une série de villages de la zone de Oaș et Codru n'ait pas été collectivisée, à 7 Mars 1962, on a rapporté la fin du procès de collectivisation de l'agriculture sur le territoire du département de Satu-Mare.

⁶¹ Arhivele Statului Satu Mare, *Fond Comitetul județean P.C.R. Satu Mare*, dos. 4/c 1961, f. 48.

⁶² Idem, dos. 60/1961, f. 129.

⁶³ „Pentru socialism” — din 7 martie 1962.